

Plezier op School: daling vanaf 2021

Wetenschappelijke analyse over 16 jaar SAQI

Auteur: Peter Tamboer

Inhoud

Inleiding	2
Welke scholen in de analyse?	2
Uitkomsten onderzoek	3
Grafieken: toelichting	3
Conclusie: interpretatie van de resultaten	4
Normering seizoen 2025-2026	4
Schoolveiligheid	5
Advies voor scholen	5
Grafieken: SAQI totaal	6
Grafieken: drie hoofdschalen	6
Grafieken: negen subschalen	8
Grafieken: Plezier op School (PS) voor zes verschillende schooltypes	13

© Psi Testuitgevers B.V. Amsterdam (2025)

Niets uit dit werk mag zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van Psi Testuitgevers openbaar worden gemaakt.

Inleiding

De School Attitude Questionnaire Internet (SAQI) brengt negen houdingen t.a.v. school in kaart. Sinds 2009 is de SAQI digitaal beschikbaar. Voor deze digitale versie zijn op basis van een normeringsonderzoek normen opgesteld. Elk jaar na 2009 is gecontroleerd of de normen nog adequaat zijn. Met andere woorden: er is steeds nagegaan of er sprake was van significante dalingen of stijgingen in de landelijke gemiddeldes van de negen schalen. Tot 2021 was dit nooit het geval. De houdingen van leerlingen t.a.v. school bleken stabiel. Er was dus nooit een reden om normen aan te passen. Maar vanaf 2021 begonnen enkele schalen iets te dalen. Deze daling schreven wij aanvankelijk toe aan de gevolgen van diverse schoolsluitingen tijdens de coronacrisis. Onze verwachting was dat de dalingen zich zouden herstellen na de coronacrisis. Maar dit bleek niet bij alle schalen het geval te zijn. Wij zijn daarom genooddaakt om de normen te herzien. Maar bovenal zijn we genooddaakt om u op de hoogte te brengen. Enkele scholen hebben ons het afgelopen jaar ook benaderd met de vraag waarom enkele schalen opeens lager uitvallen dan men gewend is. Wij geven hieronder een korte beschrijving van de precieze resultaten van ons nieuwe onderzoek.

Welke scholen in de analyse?

Sinds 2009 zijn er in totaal meer dan een miljoen afnames geweest op ongeveer duizend scholen. Maar het is in onderzoek gebruikelijk om een steekproef te nemen die eventuele alternatieve verklaringen van de uitkomsten uitsluit. Wij hebben uiteindelijk een steekproef samengesteld van ongeveer 200.000 afnames. Daarbij hebben wij de volgende overwegingen gehad.

1. Sommige scholen hebben alleen de eerste jaren afnames gedaan, terwijl veel andere scholen alleen de laatste jaren afnames hebben gedaan. Wij hebben alleen de scholen geselecteerd die in 16 jaar digitale SAQI minimaal 12 seizoenen afnames hebben gedaan, waarbij de ontbrekende jaren niet uitsluitend aan het begin of aan het eind zitten.
2. Het grootste gedeelte van de afnames betreft het VO. In deze analyse beperken we ons tot het VO. Later volgen analyses over het BO.
3. Verreweg de meeste afnames op het VO betreft klas 1 en 2. Wij beperken ons tot deze klassen.
4. Verreweg de meeste afnames vinden plaats in de maanden oktober en november. Bij de afnames van later in het seizoen zijn soms kleine verschuivingen waarneembaar in de houdingen. We beperken ons daarom tot de afnames van oktober en november.

Uiteindelijk hebben wij 46 scholen geselecteerd die over 16 jaar in totaal 200.000 afnames hebben gedaan in oktober of november. Twee-derde van deze afnames betreft klas 1 en een-derde klas 2. Er zijn evenveel jongens als meisjes. Afnames vonden plaats in alle provincies van Nederland. Elk jaar waren er ongeveer evenveel afnames. Ook alle schooltypes zijn ruim en in representatieve mate vertegenwoordigd (VMBO-B/K/G, VMBO-G/T, MAVO/HAVO, HAVO, HAVO/VWO, VWO). Alle data zijn altijd volledig geanonimiseerd. Van de scholen is alleen bekend wat we nodig hebben (provincie en schooltype). Nergens zijn contact- of adresgegevens opgeslagen.

Uitkomsten onderzoek

De vraag van het onderzoek was of er significante dalingen of stijgingen zijn van houdingen t.a.v. school. Er zijn natuurlijk altijd kleine verschillen tussen de jaren sinds 2009. Want uitkomsten zijn nooit exact gelijk. Dit zijn jaarlijkse schommelingen die op grond van toeval ontstaan. Onze vraag was derhalve of er verschillen waarneembaar zijn die echt significant zijn. Wij hebben dit met meerdere statistische analyses kunnen vaststellen. Enkele schalen laten zeer kleine dalingen zien de afgelopen jaren, maar deze zijn te klein om als statistisch relevant te kunnen beschouwen.

Maar één schaal blijkt enorm te zijn gedaald: Plezier op School (PS). Deze daling blijkt uit ons onderzoek zeer significant en kan niet worden toegeschreven aan kleine jaarlijkse schommelingen. Door deze daling is ook de hoofdschaal Welbevinden (WEL) gedaald. Welbevinden is een samengestelde schaal van drie subschalen: Plezier op School (PS), Relatie met de Leerkrachten (RL) en Sociaal Aanvaard voelen (SA). In tegenstelling tot PS, zijn RL en SA niet significant gedaald. Ook Welbevinden Fysiek (WF) uit de schoolveiligheidsmonitor is gedaald, omdat deze gebaseerd is op PS.

Grafieken: toelichting

In de grafieken helemaal onderaan dit document kunt u zien hoe het gemiddelde van elke schaal zich ontwikkelt in de loop der jaren. Eerst ziet u de totaal-schaal van de SAQI, daarna de drie hoofdschalen (welbevinden, motivatie en zelfvertrouwen), en daarna de negen subschalen. De ruwe score van elke schaal is gemiddeld nul. Deze komt tot stand op basis van het adaptieve karakter van de afnames. Er is dus niet een soort somscore, maar een zogeheten trekschatting voor elke houding. Het gemiddelde van deze trekschatting schommelt altijd ongeveer tussen -0,2 en +0,2. Deze schommelingen zijn leuk om naar te kijken, maar statistisch niet relevant. Als een daling een stuk lager is dan -0,2, dan is het wel statistisch relevant. Wat wel opvalt is dat veel schalen sinds seizoen 2020-2021 een klein beetje dalen, maar zich het afgelopen jaar weer herstellen. Maar deze schommelingen zijn te klein om daar verregaande conclusies aan te verbinden. Alleen in de grafiek van PS is te zien dat de daling elk jaar verdergaat. De trekschatting was het afgelopen seizoen gemiddeld bijna -0,5. Dat is een halve zogeheten standaardafwijking. Dit komt neer op het zakken van de gemiddelde school-stanine van 5,0 naar ongeveer 4,0. In de laatste zes grafieken staan de resultaten van PS voor zes verschillende schooltypes. Hier is goed te zien dat de daling van PS hetzelfde patroon heeft voor alle schooltypes, al is er bij enkele schooltypes een minimaal herstel te zien in het afgelopen seizoen.

Conclusie: interpretatie van de resultaten

Vanaf 2021 zijn enkele schalen iets gezakt, maar zo weinig dat er nauwelijks conclusies aan kunnen worden verbonden. Deze daling lijkt zich het laatste seizoen juist weer te herstellen. Maar de daling van Plezier op School (PS) is significant. Zoals bij alle schalen zijn door de jaren heen bij PS uitsluitend kleine schommelingen te zien die prima door toeval verklaarbaar zijn. Waarom PS de laatste paar jaar enorm gedaald is kunnen wij aan de hand van de data niet verklaren. Wij kunnen dus ook geen oorzaken geven. Wel kunnen we hier mogelijke oorzaken aanstippen. Maar dit is slechts speculatie.

Opmerkelijk is natuurlijk dat de daling van PS het sterkst is na twee seizoenen van schoolsluitingen n.a.v. de coronacrisis. De voor de hand liggende conclusie is dat leerlingen inderdaad met minder plezier naar school gaan dan in vroegere jaren. Maar het is net zo goed mogelijk dat na de coronacrisis met veel online onderwijs de vragen behorende bij de schaal PS anders beoordeeld worden. Leerlingen zijn mogelijk gefrustreerd geraakt door de vele schoolsluitingen en uiten hun ergernis hierover later in een vragenlijst. Terwijl ze het op school juist weer heel plezierig vinden. Maar er zijn nog vele andere mogelijke oorzaken. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat leerlingen in het algemeen een iets andere houding t.a.v. school hebben dan vroeger. Er is meer afleiding, minder verveling en leerlingen verlangen er misschien meer dan vroeger naar om snel weer thuis te zijn. Misschien zijn er meer leerlingen die langer op school moeten blijven voor huiswerkbegeleiding. Zo zijn er allerlei mogelijke maatschappelijke veranderingen denkbaar die juist op die ene schaal PS invloed hebben, maar niet op de andere schalen. Het kan ook zijn dat de sfeer of gevoel van veiligheid op scholen in het algemeen afgenomen is. Maar het kan ook zijn dat leerlingen minder plezier op school ervaren terwijl de sfeer op school juist toegenomen is. Dat zou kunnen als bijvoorbeeld leerlingen tegenwoordig in het algemeen veel minder tevreden zijn, of als leerlingen niet veranderd zijn, maar dat ze sneller geneigd zijn negatiever een vraag te beoordelen dan vroeger.

Er zijn dus talloze verklaringen mogelijk. Er kunnen ook meerdere oorzaken een rol spelen. Maar wij kunnen hier aan de hand van de data geen enkel zinnig woord over zeggen.

Normering seizoen 2025-2026

De daling van PS is bij ons natuurlijk al vanaf het eerste seizoen van daling bekend. Maar aanvankelijk dachten wij dat het maken zou kunnen hebben met de coronacrisis. Onze verwachting was dat de daling zich na enkele jaren zou herstellen. Dat is niet gebeurd. Het afgelopen jaar aarzelden we om de normering aan te passen, maar nu niet meer. De daling vindt plaats bij alle schooltypes en is al vier jaar consistent. Wij zullen deze zomer de normen van PS aanpassen.

Schoolveiligheid

De schoolveiligheidsmonitor die onderdeel uitmaakt van de SAQI wordt ook beïnvloed door de daling van PS, omdat de schaal Welbevinden – waarvan PS een subschaal is – deel uitmaakt van de schoolveiligheidsmonitor. In de schoolveiligheidsmonitor zullen wij de normen ook aanpassen. In de rapportage van de schoolveiligheidsmonitor was de afgelopen jaren ook een daling te zien, met name bij Welbevinden Fysiek (WF). Maar bij de schoolveiligheidsmonitor hebben wij de normering wel jaarlijks aangepast in de data die we aanleverden bij de Onderwijsinspectie. Het is verplicht om normen te leveren op basis van het laatste seizoen. Dus wij hebben elk jaar in juni, na de afnames de schoolveiligheidsdata steeds opnieuw genormeerd. Dat zullen we deze maand ook doen. De landelijke daling van PS en daarmee welbevinden is dus verrekend en niet meer zichtbaar in de aanlevering voor de Onderwijsinspectie.

Advies voor scholen

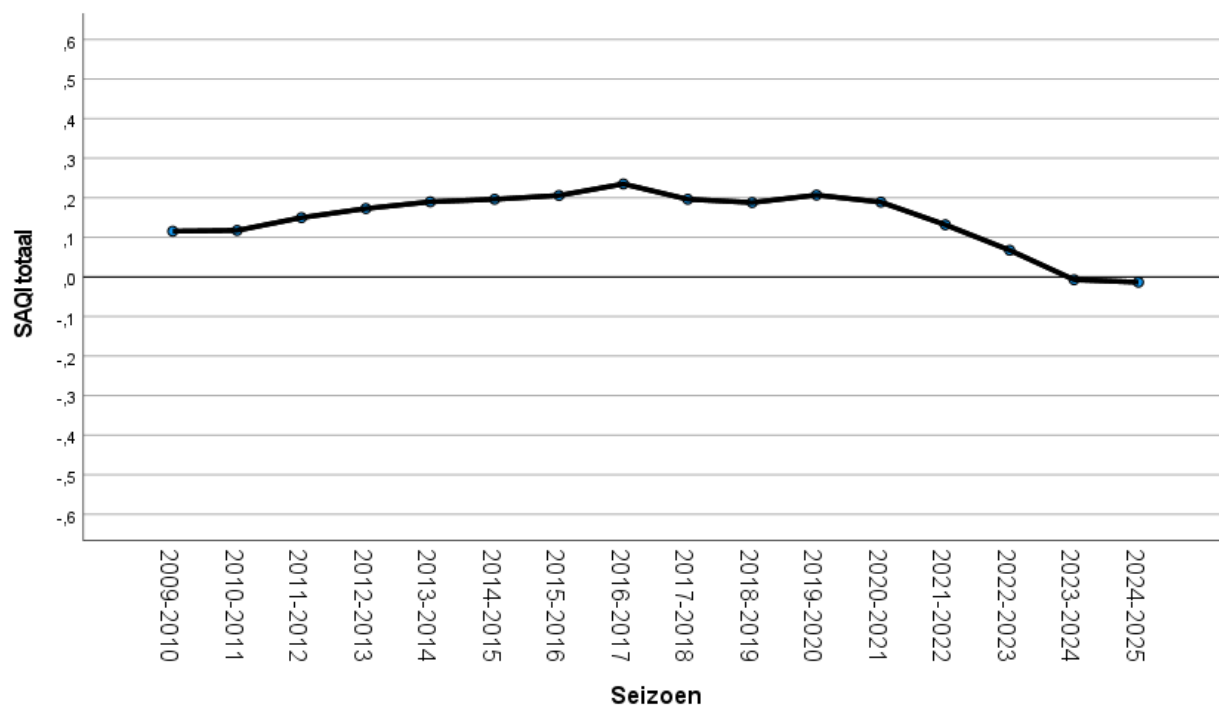
Ik raad iedereen aan om nog eens te kijken naar het schooloverzicht van afgelopen seizoen. Vaak is dan te zien dat bij de meeste schalen een stanine staat schommelend tussen ongeveer 4 en 6. Lager dan 4 is normaal gesproken aan de lage kant. Maar bij PS staat vaak een lagere waarde dan 4, terwijl de andere schalen rond het gemiddelde van 5 liggen. Dit is dan vertekend en er zou ongeveer een hele stanine bij opgeteld kunnen worden.

Hetzelfde geldt voor de schaal Welbevinden Fysiek (WF). Deze schaal is herleid van PS. Maar het gemiddelde van WF is 3 (op een range van 1 tot 5). Vaak staat hier een 2 terwijl dat dus een 3 zou moeten zijn na correctie. Maar in de data voor de Onderwijsinspectie is dit dus al gecorrigeerd.

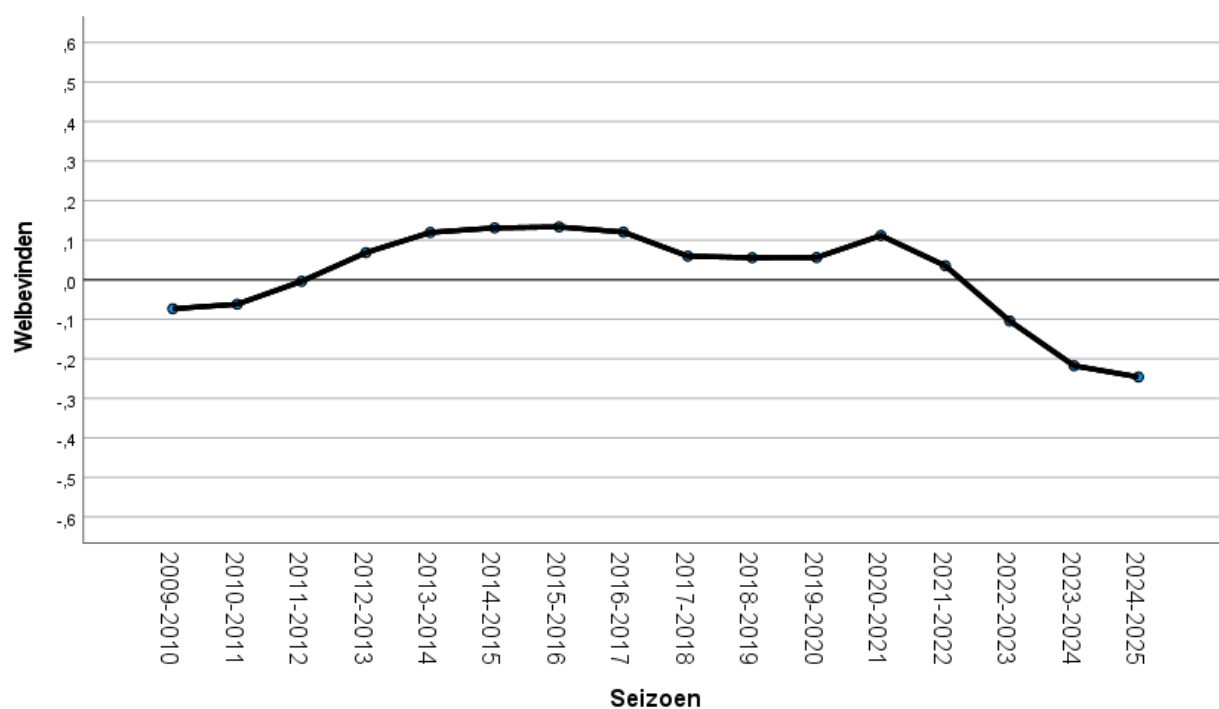
Aan het begin van komend schoolseizoen ontvangt u een nieuwsbrief met informatie over de aanpassing van de normen. Inhoudelijk verandert er niets, maar de cijfers bij Plezier op School zullen zodanig aangepast worden dat het gemiddelde landelijk weer op stanine 5 komt te liggen.

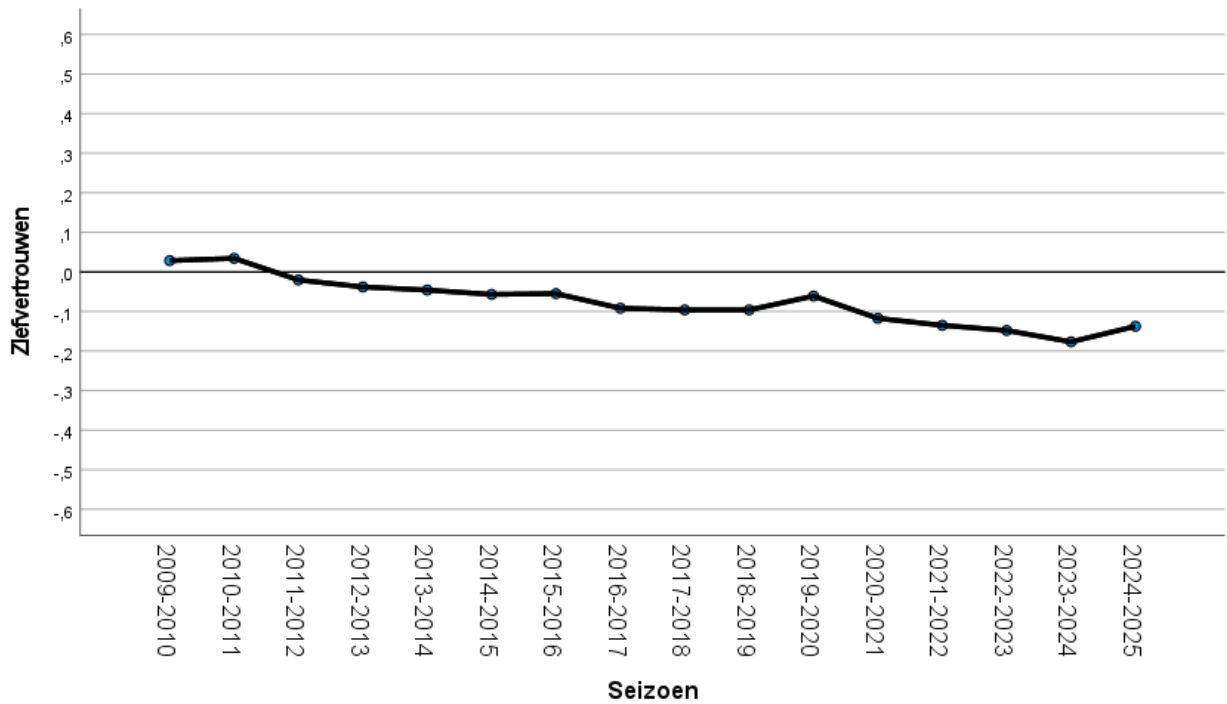
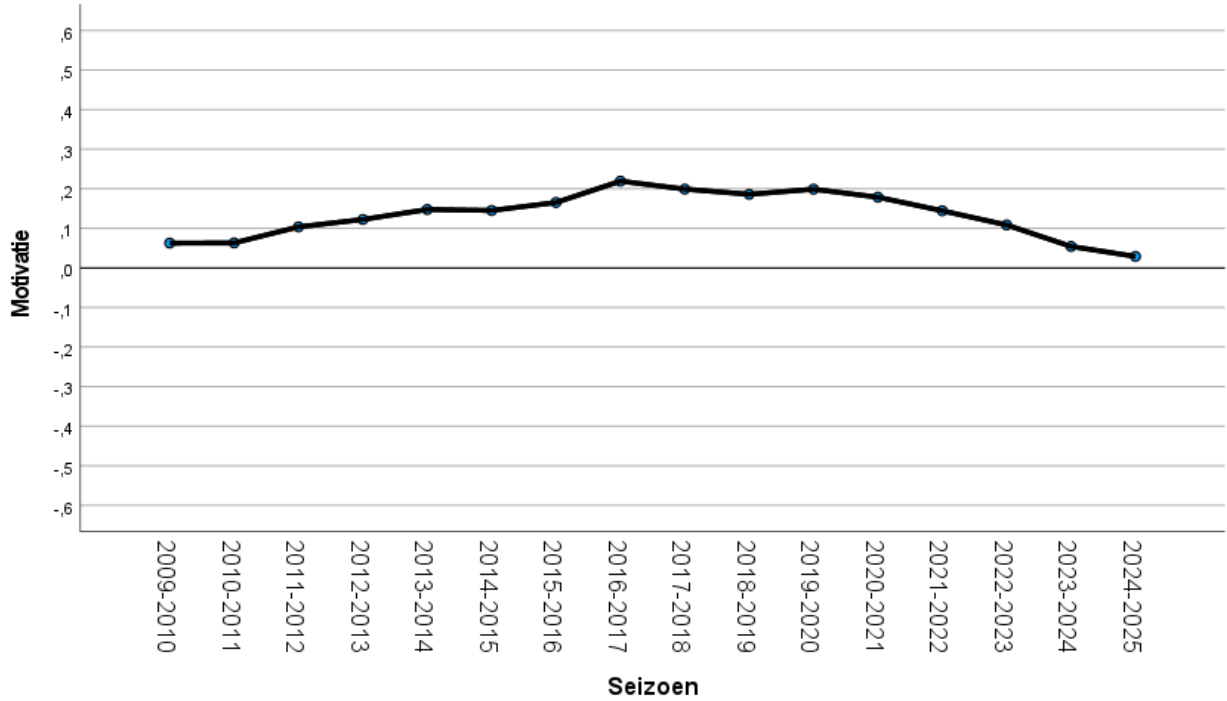
Grafieken

SAQI totaal

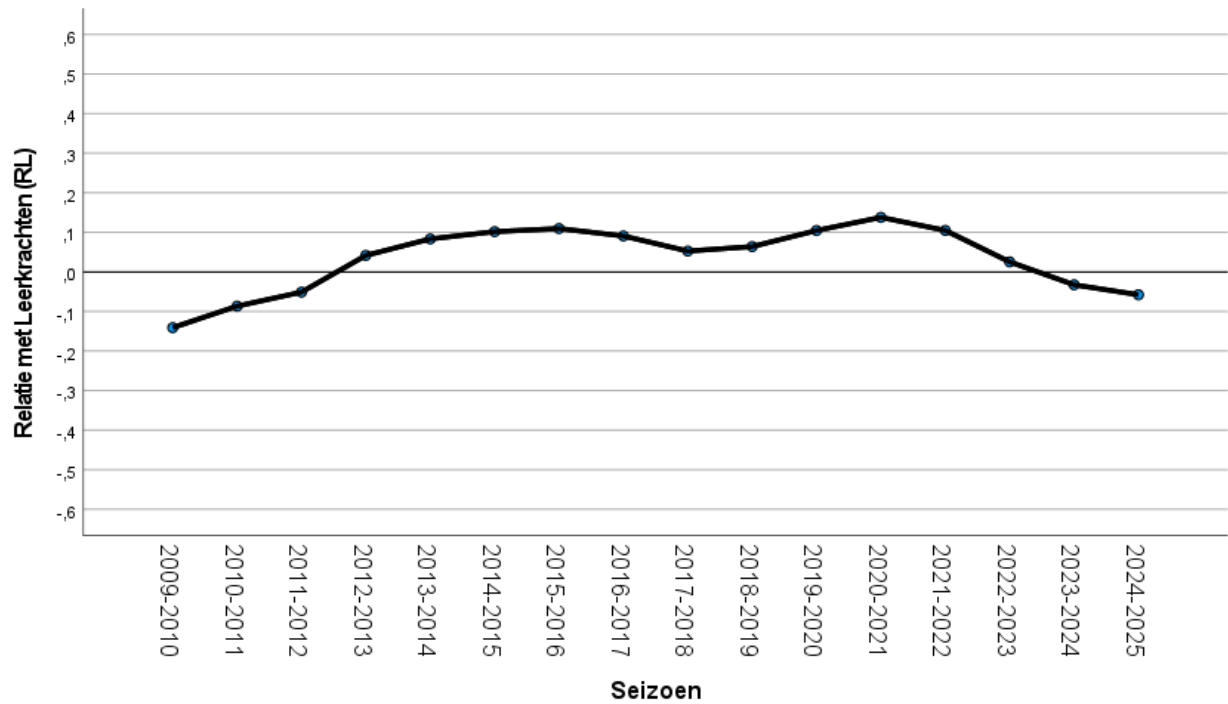
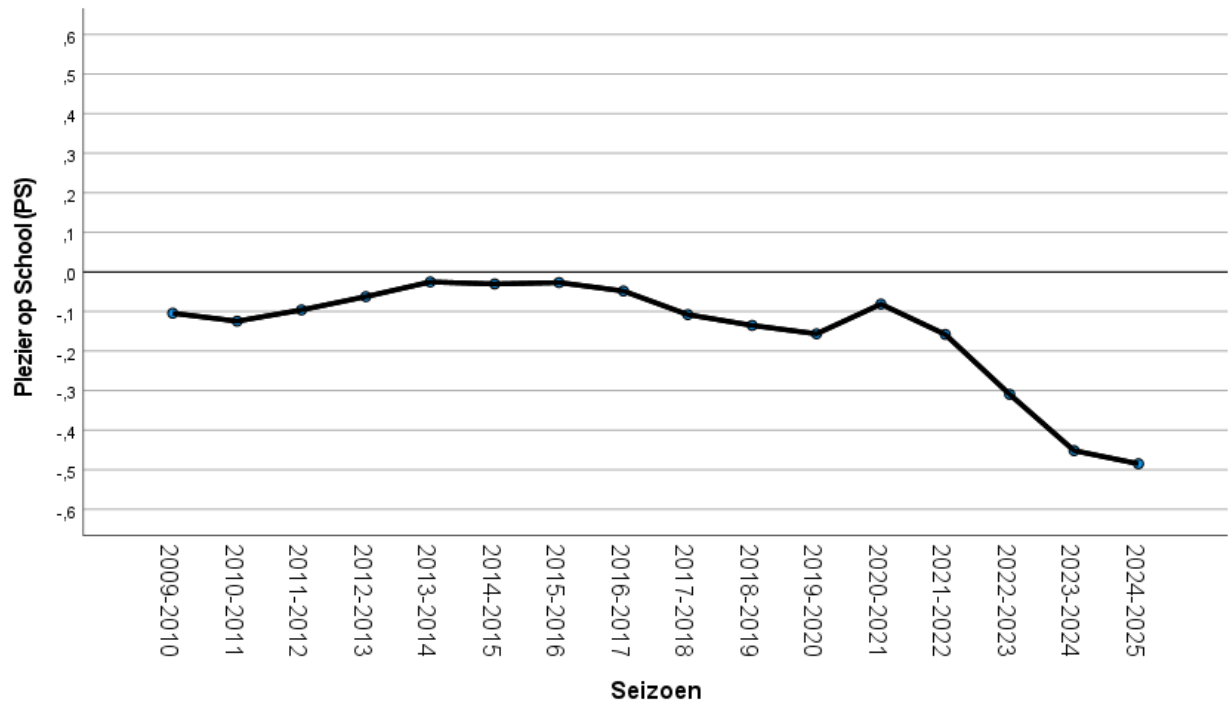

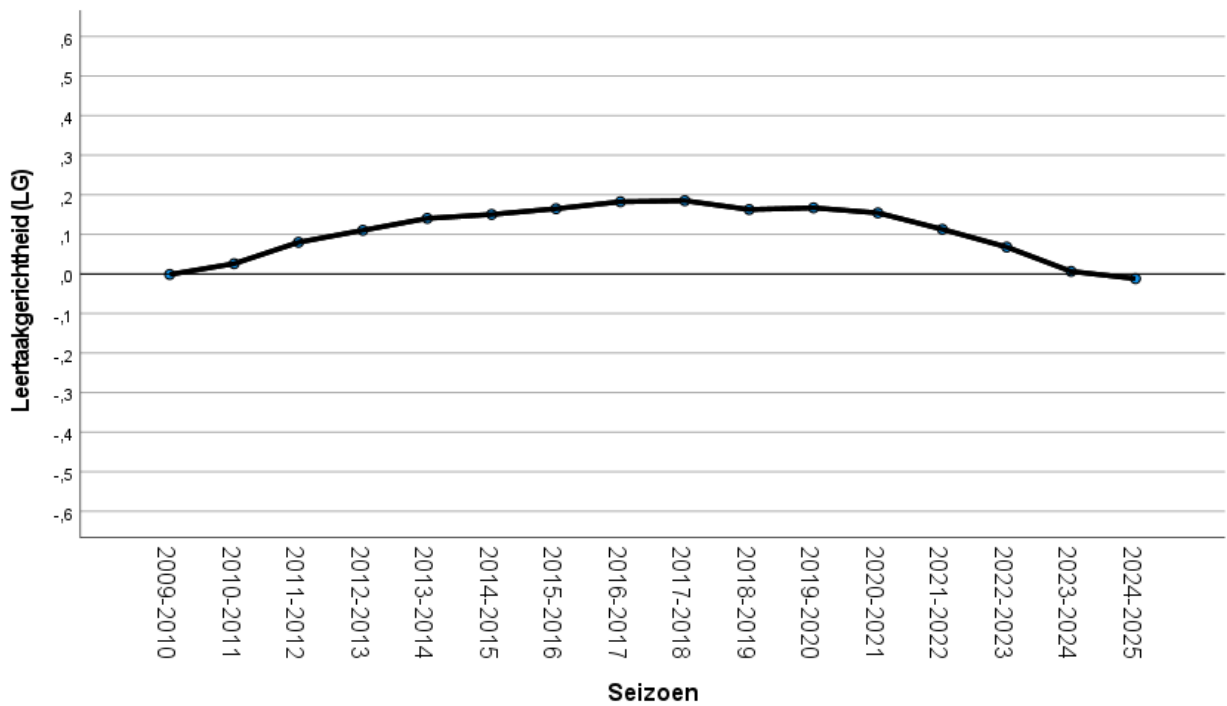
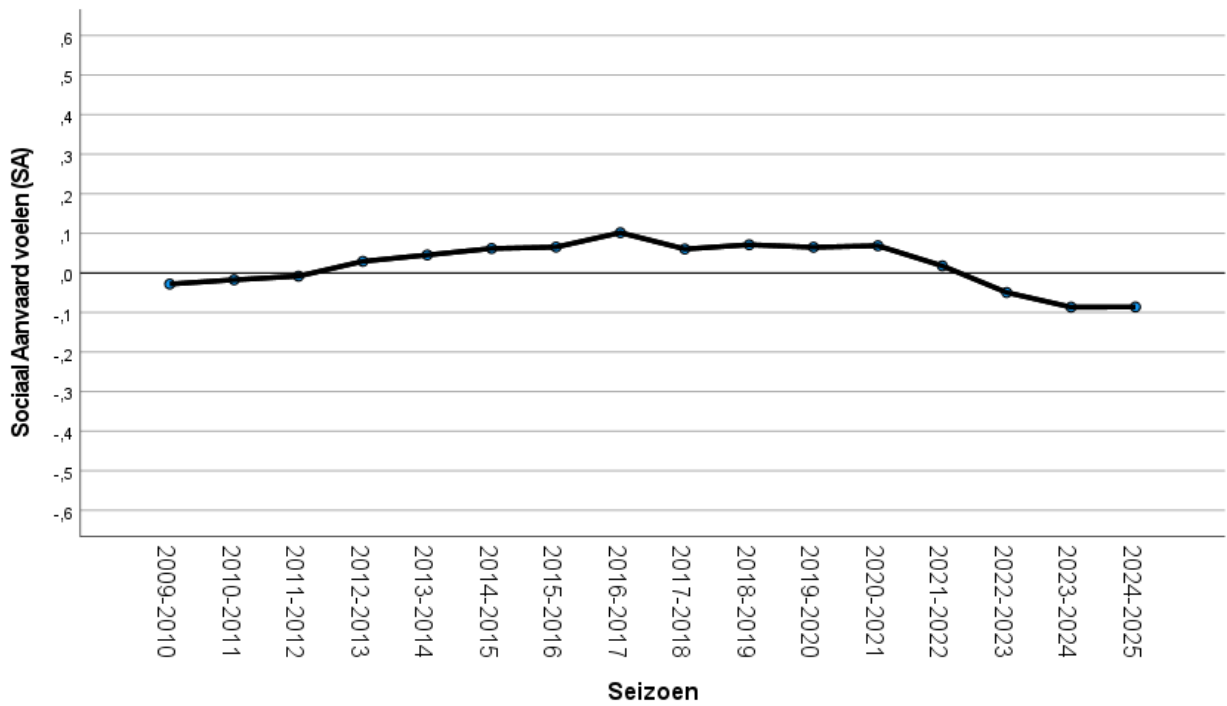
Drie hoofdschalen

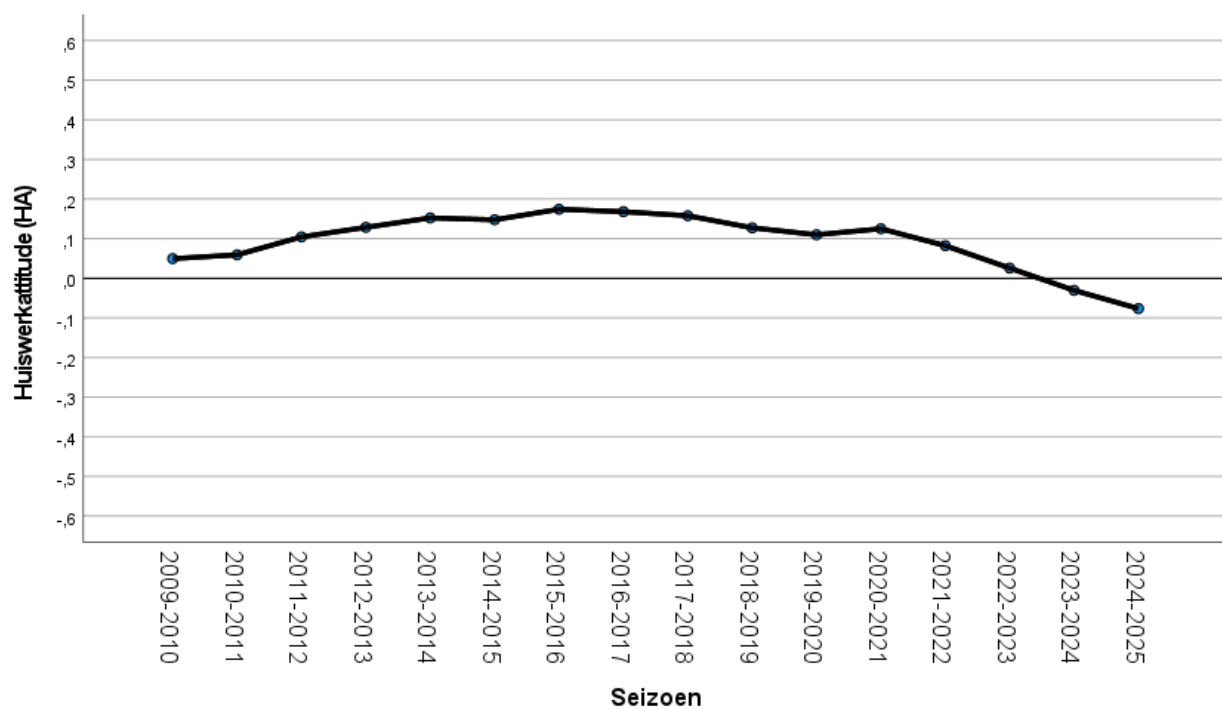
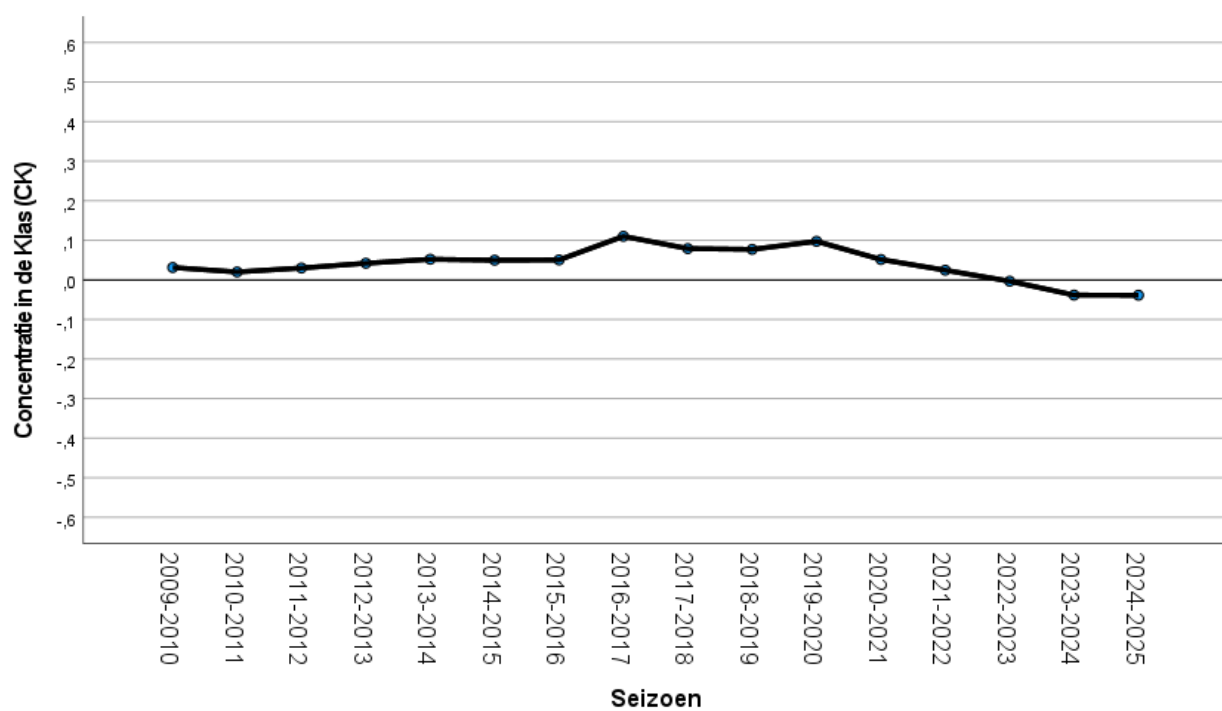

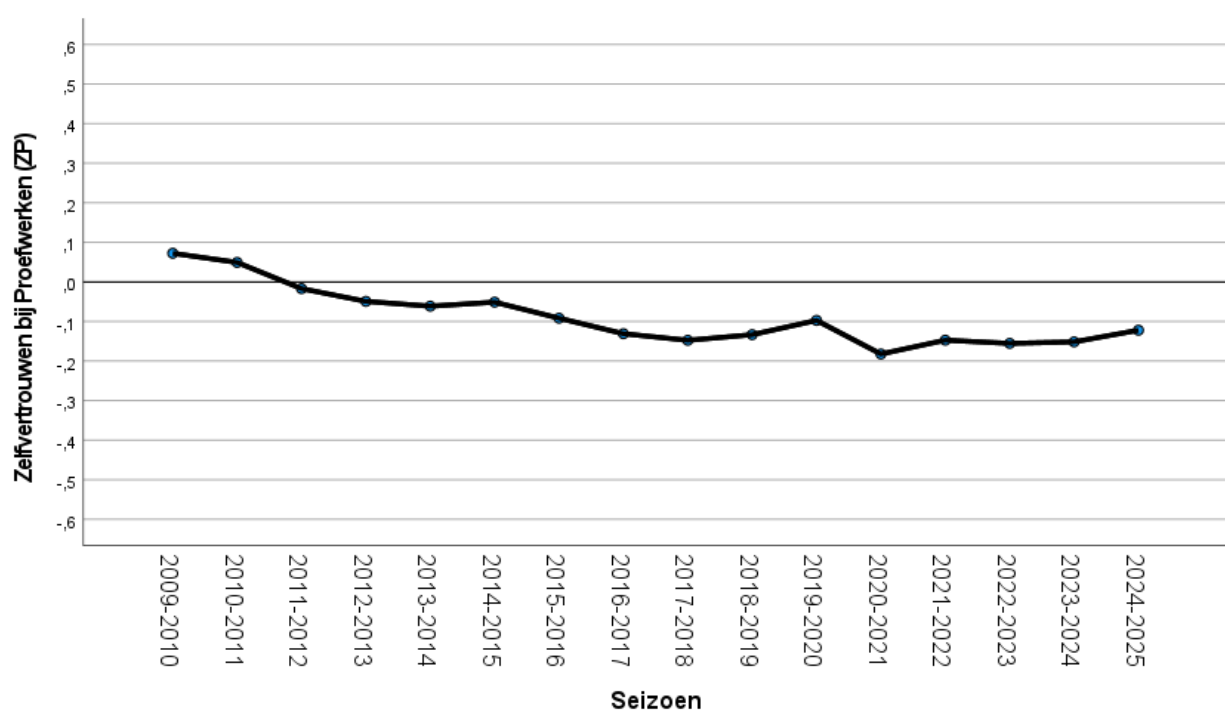
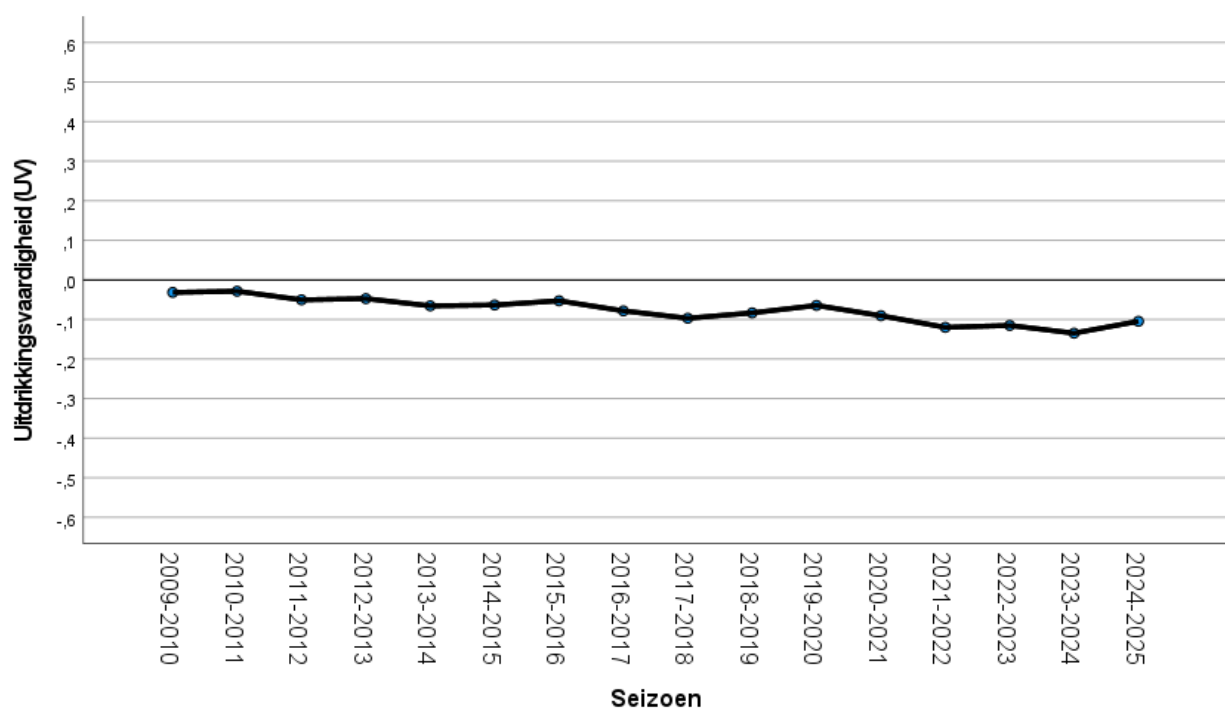

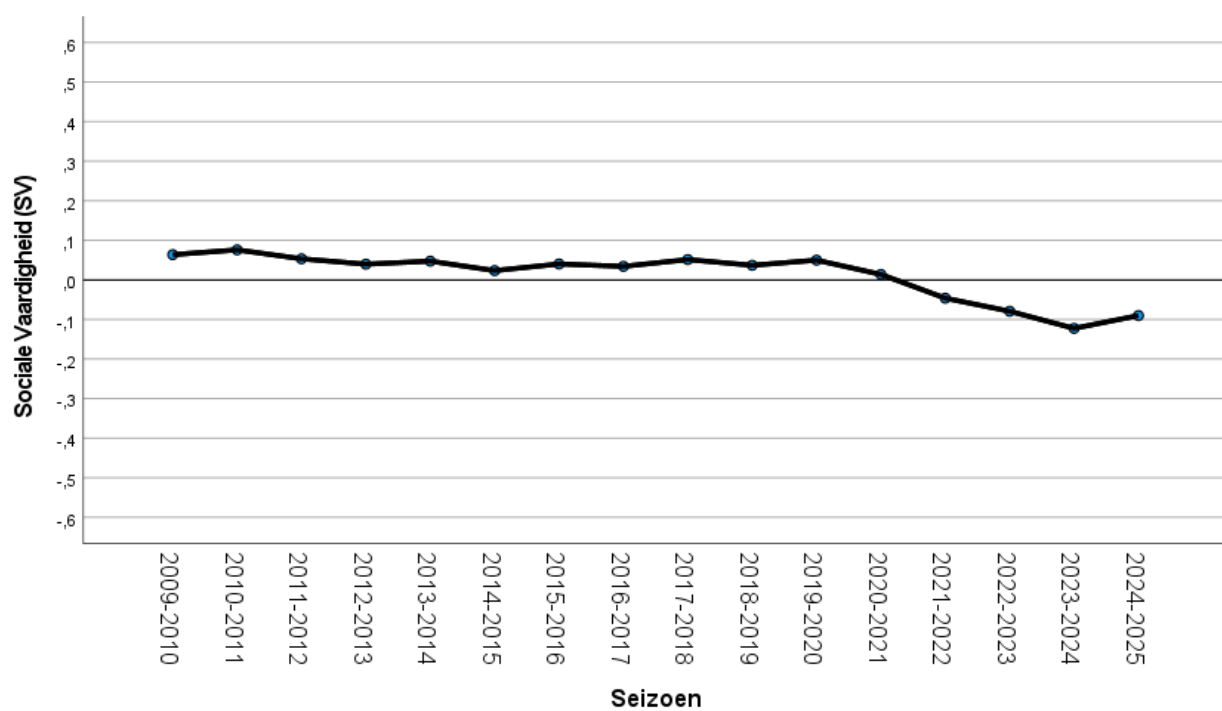
Negen subschalen

Plezier op School (PS) voor zes verschillende schooltypes

